

Monitor corona

Gevolgen voor gemeenten en vereniging

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag

[20 mei 2020]

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Ontwikkelingen in scenario's en verwachte gevolgen.....	5
	2.1. Economie en overheidsfinanciën	5
	2.2. Informatiesamenleving	7
	2.3. Andere beleidsterreinen	9
3.	Gevolgen voor gemeenten	12
	3.1. Waarde van en verschil tussen scenario's.....	12
	3.2. Scenario 1: snelle afbouw van de maatregelen	13
	3.3. Scenario 2: langzame afbouw en/of opnieuw opblaaien maatregelen Rijk	15
4.	Gevolgen voor de vereniging	19
	4.1. Besluitvormingsprocessen	19
	4.2. Lobby en inzet verkiezingen.....	20
	4.3. Voorsorteren op bezuinigingen	21
	4.4. Betrokkenheid VNG bij coronatrajecten	21
	4.5. Actualiseren Gemeenten 2024.....	22
5.	Bijlage.....	23

1. Inleiding

Doel

Het VNG-bureau brengt in kaart wat de coronacrisis kan betekenen voor gemeenten en VNG tot en met eind van dit jaar, met een doorkijk naar de verkiezingen (maart 2021) en langere termijn. Het overzicht, dat regelmatig wordt geüpdatet, is bedoeld als hulpmiddel voor bestuur, bestuurlijke klankbordgroep transitiefase corona en de directie. Het moet een document zijn waar informatie bij elkaar komt en als onderlegger dient voor beleidsmatige en organisatorische beslissingen. Dit is een breed scala dat varieert van de gemeentelijke inzet in de onderhandelingen met het kabinet over compensatie tot het aanpassen van de VNG-jaarplannen aan de nieuwe actualiteit. Een neveneffect kan zijn dat de monitor ook gemeenten zelf inzicht biedt in de verwachtte gevolgen van de coronacrisis.

Programma Transitiefase Coronavirus

De monitor is ingebed in het programma transitiefase coronavirus. Het stuk moet een paraplurol vervullen: een basis waar de rest van de programmalijnen op voort kunnen bouwen.

Reikwijdte

We richten ons op de middellange- en langere termijn, maar starten in het heden. Gevolgen van de coronacrisis worden in kaart gebracht voor het tweede kwartaal en de tweede helft van 2020, voor de eerste helft van 2021 en voor de langere termijn. Hierbij volgen we twee scenario's over de duur van de beperkende maatregelen.

Zodra er betere scenario's voorhanden zijn, bijvoorbeeld vanuit de SER-denktank, zullen we die gebruiken. We werken toe naar een zo compleet en actueel mogelijke monitor.

Omgeving

Aan veel tafels in bestuurlijk en ambtelijk Nederland, binnen en buiten de VNG, wordt gekeken naar de gevolgen van de coronacrisis. Aan deze tafels worden besluiten voorbereid of genomen met mogelijk verstrekkende gevolgen voor gemeenten. Vanuit deze monitor en het bredere programma willen we er door goed aangehaakt te zijn voor zorgen dat dit weloverwogen gebeurt.

Voor de korte en middellange termijn gaat het vooral over de besluitvormende, adviserende en uitvoerende instanties op nationaal niveau. Voor de langere termijn zijn onder meer van belang de BOFv-werkgroep, de SER-denktank, de Tijdelijke adviesgroep sociaal-maatschappelijke gevolgen coronacrisis en onderzoekslijnen die zijn opgestart.

Onderzoekslijnen

Er wordt veel onderzoek gedaan naar de impact van het coronavirus op de maatschappij en op steden. De meeste onderzoeken gaan uit van onderzoeksinstituten zelf, zoals [RVS](#), [TU Delft](#), [UvA](#), en [RUG](#). Andere onderzoeken zijn er op verzoek van het Kabinet (SER, SCP). Weer andere worden met onze leden uitgevoerd, zoals [VU/EUR](#) (gemeente Rotterdam) en Platform 31 (met G40). Platform31 werkt ook mee aan onderzoeken op verzoek van BZK, net als RVO.

Tevens zijn de Thorbeckehoogleraar en Rogier vd Wal bezig met een onderzoek naar bestuurlijke effecten van deze crisis.

Bij verreweg de meeste onderzoeken hoeven wij niet aan tafel te zitten en is het vooral zaak om goed op de hoogte te zijn van de uitkomsten en deze in onze verdere gedachtenvorming te betrekken.

2. Ontwikkelingen in scenario's en verwachte gevolgen

Bij de totstandkoming van het projectplan voor deze monitor gingen we uit van de vier scenario's die het CPB medio maart opstelde. Met het voortschrijden van tijd en inzicht hebben die aan relevantie verloren, want ze bleken te positief. Een stevige economische recessie is inmiddels niet meer één van de scenario's, maar een gegeven. Belangrijkste variabele is nu de duur en het eventueel oplaaieren van de beperkende maatregelen. In dit hoofdstuk kijken we verder dan economie en geven we de verwachte gevolgen weer op een aantal beleidsterreinen.

2.1. Economie en overheidsfinanciën

Verwachte economische gevolgen¹

OESO en IMF schatten de gevolgen van de coronacrisis in Nederland op een economische krimp van 5,6-7,5% van het BBP in 2020. In 2021 treedt in de Eurozone een bescheiden inhaalgroei op van nominaal 4,7% van het bbp, maar daarmee is sprake van een blijvende economische achterstand ten opzichte van het trendmatig groeipad. De recessie is naar verwachting dieper dan die in 2009. In het derde kwartaal komt, nadat de maatregelen zijn afgeschaald, de economie met horten en stoten weer op gang.

In 2021 herstelt de economie zich met nominaal 3%. De werkloosheid neemt daarbij toe van 3,4% in 2019 naar 6,5% eind dit jaar om in 2021 uit te komen op 5%. Door vraaguitval daalt de inflatie (HCPI) naar 0,5% om zich volgend jaar enigszins te herstellen naar 1,2%.

De Rabobank is iets negatiever over de opleving in het derde kwartaal en iets positiever over het herstel vanaf volgend jaar. Daarnaast heeft de bank uitgezocht dat circa 90% van de economie kan doordraaien in een anderhalvemetersamenleving, dus dat dat gegeven economisch herstel maar gedeeltelijk in de weg staat. Wel stelt de bank dat er regionaal en sectoraal grote verschillen in haalbaarheid optreden.

Korte termijn impact op de overheidsfinanciën²

Bij deze voornoemde ramingen zijn de verwachtingen voor de overheidsfinanciën, dat het Rijk de uitgaven in 2020 en 2021 op peil houdt met het macro-economisch stabilisatiebeleid via de automatische stabilisatoren en het specifiek gerichte beleid op het voorkomen van faillissementen van bedrijven en zelfstandigen en op het beperken van het verlies aan banen door het tijdelijk overnemen van een flink deel van loonkosten van bedrijven.

Doordat de belastinginkomsten van de overheid sterk terugvallen loopt de overheidsschuld (bruto gevestigde schuld) de komende twee jaar mogelijk op tot boven de 60% van het bbp. Omdat de economie de opgelopen achterstand niet geheel goed maakt, en het oplopen van de overheidsschuld na 2021 moet worden gestabiliseerd, zal een aanpassing van de overheidsuitgaven nodig zijn. Het op orde brengen van de overheidsfinanciën en het tempo waarmee komt als opdracht bij een volgend kabinet te liggen dat vanaf begrotingsjaar 2022 het roer volledig overneemt.

---

¹ Gebaseerd op notities voor BOFv (16 april) en Rabobank

² idem

Tijdens de vorige recessie is de belasting en premiedruk als aandeel van het bbp opgelopen. Dit is in de voorspoedige periode erna niet teruggedraaid. De collectieve lasten en premiedruk worden als hoog gezien. Ombuigingen van het volgende kabinet zullen daarom naar verwachting vooral aan de uitgavenkant van de toekomstige rijksbegrotingen neervallen.

Vraag is of in Europa wederom een schuldencrisis ontstaat. Bij een aantal (zuidelijke) landen in de Europese Unie stonden de overheidsfinanciën er voor de *lock down* maatregelen niet florissant voor, terwijl de economische impact van de *lock down* er volgens de ramingen van het IMF aanzienlijk zwaarder neervalt dan het gemiddelde voor de Eurozone. Daarbij is monetaire sturing door de ECB beperkt, omdat tijdens de economisch voorspoedige tijd is verzuimd de monetaire beleidsrente te verhogen en de kwantitatieve verruiming slechts is bevroren en niet is teruggedraaid.

Voor de korte termijn betekent dit voor de gemeentefinanciën dat we moeten bewaken dat niet al in 2020 of in 2021 wordt bezuinigd op overdrachten aan gemeenten of kosten van het macro-economische stabilisatiebeleid bij gemeenten worden neergelegd.

Variabele: lock-downmaatregelen

Bij bovenstaande cijfers past wel de opmerking, dat er geen tweede golf van de pandemie eind 2020 en begin 2021 moet oplaaien, want dan krimpt de economie ook in 2021 en is de langdurige economische schade volgens het IMF aanzienlijk groter.

Hiermee is de belangrijkste variabele die in deze monitor terugkomt de vraag of de intelligente *lock down* die nu van kracht is (al dan niet langzaam) wordt afgebouwd naar nul en verdwijnt of dat er ook op latere momenten nog maatregelen van kracht zullen zijn die grote economische gevolgen hebben.

Financiële conditie gemeenten

Gemeenten worden momenteel (nog los van de impact van de coronacrisis) door grote maatschappelijke opgaven uitgedaagd om te investeren. Maar door druk op de exploitatie kunnen ze geen dekking voor de bijbehorende kapitaallasten vinden. Ze hebben immers te maken met exploitatietekorten die zelfs met belastingverhogingen niet worden weggenomen. Er vindt daarom verdringing van gemeentelijke investeringen plaats door de lopende uitgaven op de exploitatie. Over de periode 2015 -2018 hadden in totaal 152 gemeenten een negatieve netto investeringsquote, waar deze minstens boven de 2% zou moeten liggen.

Het Rijk zal bij discussies over meer geld voor gemeenten juist willen benadrukken dat de krapte niet is te zien aan de cijfers, waarbij ze juist wijzen naar kengetallen over de financiële en netto vermogenspositie. Het is van onze kant juist zaak om dit te pareren door er op te wijzen dat de problemen juist optreden aan de exploitatiekant.

Bij elkaar genomen is het actuele beeld dat de financiële conditie van gemeenten verslechtert. Op basis van de balans 2018 en begrotingscijfers exploitatie 2020 zijn er maar liefst 39 gemeenten met een uitkomst op de Financiële Conditie Index lager dan een zes, wat dus onvoldoende is. De verslechtering komt voornamelijk door problemen om de exploitatierekening rond te krijgen. Belangrijke oorzaken daarvoor zijn de opschalingskorting en tekorten op het sociaal domein.

2.2. Informatiesamenleving

Digitalisering is vitaal

Digitalisering is misschien wel de belangrijkste reden dat onze samenleving niet *volledig* tot stilstand komt.³ We zijn massaal overgestapt op thuiswerken, videobellen en online bestellen. De kracht van digitale connectiviteit en de digitale infrastructuur lijkt nu pas echt naar voren te komen en daarmee ook het belang. Immers, in landen die minder stevig hebben geïnvesteerd in hun digitale infrastructuur als de Verenigde Staten, Italië en Griekenland zien we dat de (economische) impact van de coronacrisis nog een stuk groter is. Het moge duidelijk zijn dat investeringen in digitalisering de impact van deze crisis mitigeren. Wat betreft het belang en de urgentie van een goed functionerende en waardenvolle informatiesamenleving hebben we de wind zodoende vol in de rug.

Tegelijkertijd levert dit nieuwe vraagstukken op. Europol bracht begin april een rapport uit dat schetst hoe digitale dreigingen en desinformatie zijn toegenomen. Iedereen is toegewezen op digitaal werken, maar niet iedereen is even digitaal vaardig (bijvoorbeeld leraren die met Zoom werken). Enerzijds leidt dit tot risico's voor digitale- en informatieveiligheid. Anderzijds leidt dit tot een groeiende ongelijkheid: bijvoorbeeld tussen de ondernemer die wel gedigitaliseerd is en degene die dat niet is. Bovendien kent niet iedereen dezelfde thuissituatie. De ongelijkheid tussen mensen met een groot huis en een fijne werkplek enerzijds en mensen in een appartement die aan de keukentafel moeten werken met hun kinderen anderzijds wordt door deze crisis alleen maar uitvergroot.

In het aanpakken van deze nieuwe vraagstukken is de rol van data cruciaal. We zien nu dat de regering en het RIVM op basis van actuele en kloppende data afwegingen maken, maatregelen treffen en bijstellingen maken wanneer de cijfers daar aanleiding toe geven. *Dat* is datagedreven werken anno 2020. Deze werkwijze kan en zou veel vaker moeten worden gehanteerd – ook buiten crisistijd. Wat we nu leren van de crisis, is dat de toegankelijkheid van de benodigde data voor de opgave waar we voor staan niet altijd even goed is. Het is een moeizaam proces om de juiste datasets bij elkaar te krijgen, waarbij veel tijd en inspanning verloren gaan. Dat kan anders.

Ook de macht van 'Big Tech' (de vijf grote spelers: Amazon, Apple, Facebook, Google en Microsoft) neemt nog verder toe. De laatste jaren werden deze partijen in het kader van mededinging en datagebruik al steviger onder de loep genomen – met name binnen de Europese Unie. De vraag naar hun producten is nu echter *nog* verder gestegen en daarmee ook hun macht. Het is de vraag wat de (Europese) reactie hierop dient te zijn. We moeten daarbij niet vergeten dat deze giganten ook op diverse manieren proberen bij te dragen in de aanpak van de crisis.

De waarden in de samenleving veranderen

Het kan uiteraard niet anders dan dat de samenleving ook verandert. Uit de geschiedenis kunnen we opmaken dat het maatschappelijk draagvlak voor een regering bij dit soort grote gebeurtenissen erg toeneemt. Ook nu zien we daar verschillende indicatoren voor, zoals de fors toegenomen populariteit van de partij van de minister-president. We hebben ook redenen om aan te nemen dat collectieve waarden van groter belang worden in deze crisis en peilingen duiden erop dat mensen

---

³ Uiteraard gerekend buiten de keiharde inzet en grote offers van vitale sectoren als de zorg en het onderwijs.

[bereid zijn om bepaalde zaken op te offeren](#) voor een veilige uitkomst. De overheid heeft een grote verantwoordelijkheid om voorzichtigheid en reflectie te tonen in tijden van groot maatschappelijk draagvlak en vertrouwen, anders ligt bijvoorbeeld *group think* op de loer.

In het kader van maatschappelijk draagvlak zijn er ook interessante ontwikkelingen op het gebied van informatievoorziening. Waar desinformatie de laatste jaren een steeds groter probleem werd en aan het begin van de crisis fors leek toe te nemen, zien we voorlopig dat [het vertrouwen in instituties](#) juist groot is (bijvoorbeeld het RIVM: door sommigen met zeer kritische blik bekeken in het stikstof dossier, maar nu bijna unaniem vertrouwd met de crisisstrategie).

Digitale innovaties

De verandering van waarden in de samenleving is zeer belangrijk voor de ontwikkeling van digitale innovaties. Als meest prominente voorbeeld daarvan zien we ([het proces omtrent](#)) de creatie van de [tracking en tracing apps](#) (hierna: corona-apps) die mogelijk kunnen helpen in het contactonderzoek bij de aanpak van COVID-19. In het algemeen is er bij inwoners (zoals hierboven al genoemd) bereidheid om iets op te offeren voor een veilige gezondheid.

De corona-apps zijn echter niet de enige digitale innovaties die de fundamenteën van onze samenleving raken. Begin april is de (spoed)[wet digitale beraadslaging](#) in werking getreden, waardoor raadsvergaderingen weer konden plaatsvinden. Het lijkt duidelijk dat de digitale vorm [niet ideaal](#) is en we moeten waken dat het democratische proces vitaal en kritisch blijft, maar het is in elk geval beter dan *geen* vergadering. Hetzelfde geldt voor het stilvallen van de [rechtsspraak](#). Digitale innovaties ondersteunen zo dus onze democratische en rechtsstatelijke waarden.

Deze ontwikkelingen voltrekken zich op een hoog tempo, terwijl ze dus wel de fundamenteën van onze samenleving raken. De grootte van de crisis rechtvaardigt (tot op zekere hoogte) het nemen van snelle beslissingen, maar het is wel van uitermate groot belang dat er transparante verantwoording wordt afgelegd over deze besluiten.

Duiding

We kunnen deze brede analyse terugbrengen tot twee algemene kernpunten. Het eerste punt is dat digitalisering momenteel de wind in de rug heeft. Het is overal duidelijk dat investeringen in de digitale transitie de afgelopen jaren hebben geloond en dat digitalisering grote delen van de impact van de coronacrisis mitigeert. De opdracht lijkt zodoende duidelijk: als team Informatiesamenleving moeten we de meewind die we op dit moment hebben benutten.

Het tweede punt draait om de aanstaande economische crisis. We weten uit het verleden dat digitalisering en innovatie vaak sluitposten zijn. Indien de economische crisis tot bezuinigingen leidt, zal dat voor team Informatiesamenleving forse (financiële) tegenwind opleveren. Ook hier lijkt de opdracht duidelijk: mocht dit scenario uitkomen, dan moeten we de boodschap overbrengen dat investeringen in digitalisering – juist nu in de coronacrisis – zich dubbel uitbetalen. We moeten, kortom, de meewind van de coronacrisis die we nu hebben gebruiken om de tegenwind van een economische crisis te beheersen.

2.3. Andere beleidsterreinen

Concrete uitwerking van maatregelen heeft ook gevolgen op al onze beleidsterreinen. Soms wellicht positieve gevolgen (informatiesamenleving), soms erg complexe (leefomgeving). Nadere uitwerking, uitgesplitst volgens de genoemde variabele vindt u in het volgende hoofdstuk. In deze paragraaf geven we de grote lijnen weer, zoals opgetekend in diverse rapporten.

Openbare ruimte

Het leven in een anderhalvemetersamenleving zal nieuwe eisen aan de openbare ruimte stellen. Veel inwoners trekken er op de fiets of wandelend op uit om te ontsnappen uit het thuishok. De wegen zijn normaal gesproken goed uitgerust om grote aantallen recreanten te ontvangen, maar het wordt dan lastig om onderling anderhalve meter afstand te houden. Ook stoepen bij bijvoorbeeld supermarkten of winkelcentra zijn vaak niet breed genoeg om stromen bezoekers en klanten van elkaar te scheiden, of opstelstroken voor stoplichten voor fietsers zijn te smal om goed afstand van elkaar te houden.

Er ontstaat met de eerste versoepeling van de maatregelen al een grotere druk op het verkeer, en dit neemt verder toe wanneer het weer mogelijk wordt om op de eigen werkplek te werken. Het openbaar vervoer kan maatregelen nemen om een beperkt aantal reizigers te kunnen vervoeren, maar veel forenzen zullen de drukte in het openbaar vervoer mijden en waar mogelijk de auto pakken. Daardoor verplaatst de spits zich naar andere vervoersmethoden. Tegelijkertijd zal een groter aantal mensen vanuit huis werken, de spits mijden of mogelijk vaker de fiets pakken om naar werk te gaan.

Ten slotte past ook de gemeentelijke dienstverlening zich aan aan de nieuwe omstandigheden. Gemeentehuizen dienen anders om te gaan met gasten – voor publiekszaken of voor politieke bijeenkomsten – en ook de afvalinzameling en het beheer van de openbare ruimte zal andere eisen stellen. Een bijkomend effect is dat mensen meer huisafval produceren, nu er massaal vanuit huis wordt gewerkt. De belasting op de gemeentelijke afvalinzameling neemt enorm toe.

Werken

Op het gebied van werk tekent zich twee duidelijke ontwikkelingen. Allereerst zijn er in een aantal sectoren veel mensen waarvan hun baan of hun bedrijf in gevaar komt door de coronacrisis. De horeca is bijvoorbeeld nog bijna volledig gesloten, terwijl juist in de zomermaanden verdiend wordt op terrassen en toeristische trekpleisters. Daarnaast zitten veel zzp'ers zonder opdrachten, omdat hun opdrachtgevers bijvoorbeeld zelf in financiële nood zitten. Dit heeft grote gevolgen voor de landelijke economie, maar ook voor de persoonlijke toestand van veel inwoners en voor de druk op sociale voorzieningen.

Aan de andere kant zijn er bedrijven die profiteren van de 'nieuwe' anderhalvemetersamenleving. Denk aan entertainmentbedrijven als Netflix of webshops als Bol.com. Ook veel horecaondernemers spelen in op de situatie door bezorgdiensten te starten. De creativiteit van ondernemers is groot en de nieuwe omstandigheden voor mensen thuis zorgen voor kansen. Die aangepaste werkvormen kunnen ná de anderhalvemetersamenleving hun waarde wel weer verliezen.

De tweede ontwikkeling tekent zich af in een nieuwe manier van werken voor bedrijven of sectoren die ook in een anderhalvemetersamenleving doorgaan. Hieronder scharen we de (lokale) overheid, maar ook bijvoorbeeld ordehandhaving, openbaar vervoerbedrijven en creatieve industrie. Bij deze sectoren zal vermoedelijk veel meer vanuit huis worden gewerkt dan in de oude situatie. Mensen wennen tijdens de coronacrisis aan het videobellen, schaffen een goede laptop aan of delen hun werkuren anders in. Anderzijds verlangt het werken op de fysieke werkplek grote aanpassingen in de anderhalvemetersamenleving. Dit heeft grote gevolgen voor de arbeidsproductiviteit, naast gevolgen voor de sociale aspecten van werk.

Onderwijs

De Onderwijsraad⁴ komt op verzoek van de Minister in juni met een advies over de gevolgen van de coronacrisis voor het onderwijs op de langere termijn. Tussentijds wijst zij er op 16 april op dat de aandacht in het onderwijs voornamelijk gericht moet worden op kinderen en jongeren 'in een instabiele of onveilige thuissituatie'. Dit advies sluit direct aan op de huidige crisissituatie, waarin gezinnen lange tijd met elkaar in huis zitten. Men kan zich voorstellen dat spanningen in een instabiele of onveilige thuissituatie zich opstapelen. Bovendien is school een plek met een belangrijke sociale functie voor kinderen en jongeren. Deze functie is een tijd weggefallen, wat grote gevolgen kan hebben op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen, juist wanneer de thuissituatie instabiel of onveilig is.

De Onderwijsraad spreekt verder over 'intelligent opening-up' (een intelligente opstartfase) van het fysieke onderwijs. Dit slaat niet alleen op voorzichtigheid omtrent het coronavirus zelf, maar ook op de ontwikkeling van de leerlingen. Waar staan zij? Wat voor achterstanden zijn er opgelopen? En wat is er voor nodig om leerlingen met een achterstand weer bij te trekken?

Sociale (on)gelijkheid

De Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (Raad RVS)⁵ vraagt aandacht voor aspecten die in de coronacrisis onderbelicht blijven, waaronder ongelijkheid en kwetsbare groepen. De Raad wijst op de verantwoordelijkheid voor de ongelijke gevolgen van de coronacrisis. Kwetsbare groepen worden extra hard geraakt door crisismaatregelen en ook mensen die zelf weinig (financiële) reserves hebben kunnen tegenvallers minder goed opvangen. André Krouwel betoogde in het VNG Magazine van 24 april al dat het coronavirus een 'ongelijkmaker' is⁶. "Het verscherpt de maatschappelijke tegenstellingen." Hij spreekt daarnaast van 'een tikkende tijdbom'; maatschappelijke spanningen die naar boven komen naarmate de crisis langer duurt. Het advies van de Raad RVS is om in de communicatie over de coronacrisis én de anderhalvemetersamenleving rekening te houden met alle doelgroepen.

Op 7 mei werden resultaten van een groot onderzoek van het RIVM en GGD-GHOR Nederland gepubliceerd. 90.000 respondenten beantwoordden vragen over hun hun gedrag, over de maatregelen en hoe het fysiek en mentaal met ze gaat.⁷ Ruim een derde van de respondenten gaf aan 'veel meer angstig, somber, gestrest en eenzaam' te zijn geworden. Daarnaast heeft ongeveer

⁴ <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2020/04/16/gevolgen-coronamaatregelen>

⁵ <https://www.raadrvs.nl/documenten/publicaties/2020/05/03/goed-samen-leven-in-tijden-van-corona>

⁶ <https://vng.nl/artikelen/column-andre-krouwel-ongelijkmaker>

⁷ <https://www.rivm.nl/onderzoek/gedrag/onderzoek-gedragsmaatregelen-en-welbevinden>

20 procent (veel) meer last van slaapproblemen dan voorheen. Een klein deel (13 procent) gaf aan minder stress te ervaren dan voor de coronacrisis. De afname van de mentale gezondheid door de coronacrisis kan voor individuele inwoners grote gevolgen hebben, zoals een gebrek aan motivatie of een afname van het eigen geluk. Op grotere schaal kan een lager welbevinden effect hebben op de samenleving als geheel. Problemen als eenzaamheid, depressies of slaapproblemen zorgen voor een kwetsbare samenleving, waarbij vaker een beroep op sociale steun wordt gedaan. Bovendien neemt de kans op risicovol gedrag toe, wat voor gevaarlijke situaties op straat kan zorgen.

3. Gevolgen voor gemeenten

Gemeenten staan voor enorme uitdagingen tijdens de coronacrisis. Zij hebben als werkgever te maken met de gevolgen, maar zijn daarnaast het loket voor inwoners, ondernemers en bedrijven in nood. Er leven grote zorgen over de last die nu op de schouders van gemeenten ligt. Gemeenten luidden voor de crisis al aan de noodklok, maar nu blijkt uit een enquête onder alle gemeenten dat zij zich het meeste zorgen maken over de zorg voor kwetsbaren en over de economie. Deze zorgen komen overeen met de prioritering van uitdagingen en kosten voor gemeenten die is opgesteld voor het BOFv van donderdag 23 april.

De beleidsteams is gevraagd om in kaart te brengen wat voor gevolgen zij voor gemeenten verwachten. Hun input is weergegeven in bijlage 1. Op basis van die input hebben we hieronder schematisch weergegeven wat per tijdsperiode (nu, 2^e helft 2020, 1^e helft 2021 en langere termijn) de gevolgen zijn op de meest kwetsbare beleidsterreinen. We prioriteren op (1) gevolgen voor gemeenten, (2) mate van beïnvloedbaarheid, (3) kans dat die invloed ook kan worden aangewend.

3.1. Waarde van en verschil tussen scenario's

Het is hoogst onzeker wat er de komende tijd gaat gebeuren. In potentie is het aantal variabelen waar we eventueel rekening mee zouden kunnen houden onbeperkt. Om toch tot iets van handelingsperspectief te kunnen komen maken we gebruik van twee scenario's: een snelle afbouw van de noodmaatregelen (per 1 juni terug naar een grotendeels draaiende anderhalvemetersamenleving) en een langzame afbouw en/of het opnieuw oplaaien van de noodmaatregelen van het Rijk door de terugkeer van het virus.

Waarschijnlijk krijgen we te maken met verschillende scenario's tegelijk, parallel in diverse domeinen en dossiers, met beperkte onderlinge coördinatie (chaotische sturing). Dat vraagt per dossier dus een specifieke, flexibele en dynamische insteek vanuit de VNG. Continue reflectie op het scenario waarin we ons (menen te) bevinden zal nodig zijn.

Grootste verschil tussen de twee scenario's is dat de kans dat gerepareerd kan worden wat er nu kapot gaat (voor kwetsbare inwoners, voor de economie etc.) in scenario 2 aanzienlijk kleiner is dan in scenario 1. Voor ons is van belang dat óók als we op scenario 1 afkoersen, en dus vooral bezig zijn met reparatie, we constant bezig zijn met ons voorbereiden op scenario 2. Hoe kunnen we een volgende *lock down* zó intelligent maken dat de geschetste langetermijngevolgen uitblijven? En op welke plekken en momenten moeten we daarvoor besluitvorming beïnvloeden?

Inzichten die hieruit ontstaan kunnen we bijvoorbeeld gebruiken in prioriteitstelling: wat is de volgorde van versoepeling van maatregelen als het aan gemeenten ligt? Wat zijn de belangrijkste dossiers op de lange termijn waarover we nú afspraken moeten maken?

In verdeling tussen de beleidsterreinen valt op dat de meeste problemen op korte termijn in het Sociaal Domein vallen met uitzonderingen zoals het afvaldossier en mobiliteit/openbare ruimte, terwijl op langere termijn vooral het Fysieke Domein geraakt kan worden door de coronacrisis, bijvoorbeeld als het gaat om milieudossiers.

3.2. Scenario 1: snelle afbouw van de maatregelen

Snelle afbouw maatregelen (1 juni)	
Q2 2020	<p>Kwetsbare inwoners: Bij wegvallen/afschalen zorg en ondersteuning kunnen schrijnende gevallen ontstaan (gezondheid, huiselijk geweld, eenzaamheid, welzijn).</p> <ul style="list-style-type: none"> - In jeugdhulp is behoorlijk veel op afstand doorgegaan, met name in hoek van dagbesteding is er veel vraaguitval. Er is behoorlijk veel diversiteit in de manier waarop aanbieders hier mee omgaan. - Zwakke bewoners corporatiewoningen verzwakken. - Op dit moment zien we sterk stijgende aantallen bijstandsaanvragen, Bbz en een groot aantal aanvragen Tozo. - Signaleringsfunctie GGD sneeuwt onder bij urgentere werkzaamheden - Meer- en anderswerk maatschappelijke ondersteuning <p>Publieke gezondheid: zware wissel op inzetbaarheid GGD; focus op bestrijding infectie, testen, quarantainemaatregelen. Preventie blijft achter. Geldt ook voor reguliere jeugdgezondheidszorg</p> <p>Economie: Gemeenten lopen inkomsten mis (precario, pacht). Ze kunnen ondernemers ondersteunen door bijvoorbeeld terrasmogelijkheden uit te breiden.</p> <p>Cultuur: In de periode van half maart tot 1 juni van 11 weken komt afgerond €100 miljoen ten laste van de culturele instellingen. Als de gemeenten deze niet failliet willen laten gaan komt dit ten laste van de gemeenten. Ketenschade (m.n. bij kunstenaars) is groter dan dat.</p> <p>Media: grote omzetzendering bij lokale omroepen en h-a-h-kranten. Kabinet wil dat gemeenten financieel bijspringen</p> <p>Sport: De lokale sportsector schat €100 miljoen werkelijke corona-schade in de periode van half maart tot 1 juni.</p> <p>Afval: Op dit moment zien we tussen de 20 en 25 procent meer afval ontstaan bij huishoudens. Extra verwerkingskosten zijn over het algemeen niet begroot, dus een flinke tegenvaller op de begroting 2020 te verwachten.</p> <p>Energie: Vertraging in de uitvoering van onderdelen van het Klimaatakkoord</p> <p>Omgevingswet: Problemen met afstemming en samenwerking in de regio. Uitstel van de Omgevingswet en het coronavirus zorgen voor hogere “transitiekosten” voor gemeenten. Ook het implementatieprogramma van de VNG moet langer blijven draaien.</p> <p>Veiligheid: handhaving noodverordeningen soms problematisch</p> <p>Mobiliteit: voor metropoolregio’s (en provincies) lopen de kosten voor het OV snel op</p>
2 ^e helft 2020	<p>Kwetsbare inwoners: Boeggolf van eerder uitgestelde zorgvraag verwacht.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Heel veel kinderen die een intensieve zorgvraag hebben, wonen thuis, dus het is sterk in het belang van die ouders om het vol te kunnen houden dat school en jeugdhulp (zoals bijvoorbeeld dagbesteding, begeleiding en respijtzorg) op korte termijn weer door kan gaan. - Voor de coronacrisis hadden veel gemeenten nog te maken met een sterk opgelopen jeugdhulp vraag. Nu is er sprake van vraaguitval, ook als

	<p>maatregelen worden versoepeld is ongewis of die vraag wordt ingehaald en in welke mate.</p> <ul style="list-style-type: none"> - We verwachten nog geen herstel voor de groep aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Bedrijven die het voor de zomer nog net hebben weten vol te houden vallen om. - Grote gevolgen voor de burger met enorm inkomensverlies/geen buffer en aflopen coulanceregelingen van schuldeisers. Door afgelopen coulanceregelingen, zullen alle schuldeisers massaal gaan innen. Voor gemeenten betekent dit ook een inhaalslag van de aanvragen schuldhulpverlening + nieuwe aanvragen i.v.m. corona. - Armoedeval is te verwachten - Belang van bij- en omscholing neemt toe - Zwakke inwoners verzwakken verder, waardoor onveilige situaties kunnen ontstaan. Verzwakking zet niet verder door als de maatregelen snel worden afgebouwd. <p>Economie: Werkgelegenheid gaat verloren; aantal werkzoekenden groeit. Mogelijkheden om vanuit bijstand te werken worden kleiner.</p> <p>Energie: Participatie wordt hervat, vertraging in de uitvoering Klimaatakkoord kan worden ingelopen.</p> <p>Omgevingswet: De achterstand in vergunningsprocessen moet worden ingehaald. Dit heeft invloed op voortgang activiteiten Omgevingswet.</p> <p>Mobiliteit/ openbare ruimte: Korte termijn aanpassingen openbare ruimte en mobiliteit (zoals kruispunten en fietsparkeren) aan anderhalvemetermaatschappij; openbaar vervoer nu nog anders ingericht</p> <p>Veiligheid: Noodwet COVID-19 geïmplementeerd. Vervangt de noodverordeningen. Handhaving anderhalvemeter is problematisch.</p> <p>Media: commerciële inkomsten lokale media blijven lang onder druk staan. Gemeenten moeten hier rol in spelen.</p> <p>Luchtkwaliteit: wordt beter</p> <p>Lokale democratie: Gemeenteraden vergaderen weer fysiek, de normale vergaderorde keert terug.</p> <p>Informatiesamenleving: Veel criminaliteit speelt zich online af in een anderhalvemetersamenleving. Daarom moet er geïnvesteerd worden in digitale veiligheid. Daarnaast is het belangrijk om aandacht te besteden aan het borgen van toegankelijkheid voor mensen die minder digitaal vaardig zijn.</p>
1 ^e helft 2021	<p>Economie: Werkgelegenheid trekt langzaam aan; druk op bijstand neemt af.</p> <p>Energie: Herbezien of de randvoorwaarden voor uitvoering van het Klimaatakkoord op orde zijn (haalbaar/betaalbaar, Artikel-2, inzet klimaatakkoordmiddelen op de gemeentebegroting)</p> <p>Omgevingswet: Herbezien of gemeenten voldoende (financiële) middelen hebben voor de invoering van de Omgevingswet.</p> <p>Media: door economische situatie zal 1 op de 5 lokale omroepen activiteiten moeten staken (uitblijven advertentieinkomsten)</p>

Langere termijn	<p>Kwetsbare inwoners: huisvesting van personen met verward gedrag blijft een probleem. Inzet is dat grond aan corporaties wordt gegund voor passende woningen, in wijken met voldoende draagkracht</p> <p>Afval: de kosten van afvalinzameling nemen toe in de anderhalvemeter-samenleving. Medewerkers kunnen niet meer gezamenlijk rijden, waardoor meer ritten nodig zijn.</p> <p>Energie: De recessie heeft naar alle waarschijnlijkheid invloed op haalbaar/betaalbaar en op het ondervangen van de uitvoeringslasten. Het Klimaatakkoord zal daardoor in een lager tempo worden uitgevoerd.</p> <p>Klimaatadaptatie: Vrees voor ondersneeuwen. In regio's met veel financieel kwetsbare gemeenten blijven de mogelijkheden voor uitvoering dan waarschijnlijk beperkt tot meekoppelen met onderhoud en vervanging</p> <p>Omgevingswet: De recessie heeft naar alle waarschijnlijkheid invloed op het haalbaar/betaalbaar maken van de Omgevingswet.</p> <p>Mobiliteit/ openbare ruimte: structurele aanpassingen en investeringen in openbare ruimte voor mobiliteit bij anderhalvemetereconomie.</p> <p>Media: ook zonder crisis ging het al slecht met de lokale omroepen. De sector en de VNG pleiten gezamenlijk voor een duale bekostiging, waarbij het rijk verantwoordelijk wordt voor de uitkering van een basisbijdrage per omroep, onafhankelijk van het aantal huishoudens in een gemeente.</p> <p>Lokale democratie: De crisis-besluitvorming is geëvalueerd en de lessen uit de praktijk, zoals digitale participatie, worden in de lokale democratie ingebed.</p> <p>Informatiesamenleving: Digitalisering is in een maatschappij op afstand ontzettend belangrijk. Er is veel aandacht voor digitale (grond)rechten, bijvoorbeeld over de toepassing van apps bij het bestrijden van het virus. Deze grondrechten moeten goed gereflecteerd worden.</p>
-----------------	--

3.3. Scenario 2: langzame afbouw en/of opnieuw opslaan maatregelen Rijk

Langzame afbouw en/of opnieuw opslaan maatregelen Rijk	
Q2 2020	Zie scenario 'snelle afbouw'
2 ^e helft 2020	<p>Kwetsbare inwoners: bij verder wegvallen/ afschalen zorg en ondersteuning kunnen schrijnende gevallen ontstaan (gezondheid, huiselijk geweld, eenzaamheid, welzijn).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Goede huisvesting, met zorg en/of begeleiding, voor kwetsbare personen is een probleem - Er komt meer druk op de geïmproviseerde manier van werken (bv andere benutting extra plekken maatschappelijke opvang). - Heel veel kinderen die een intensieve zorgvraag hebben, wonen thuis, dus het is sterk in het belang van die ouders om het vol te kunnen houden dat school en jeugdhulp (zoals bijvoorbeeld dagbesteding, begeleiding en respijtzorg) op korte termijn weer door kan gaan. Gemeenten zullen daarop moeten sturen als jeugdhulpdiensten hier te terughoudend in zijn.

	<ul style="list-style-type: none"> - Nog geen herstel voor de groep aan de onderkant van de arbeidsmarkt. - Bedrijven die het voor de zomer nog volhouden vallen nu om. - Grote gevolgen voor de burger met enorm inkomensverlies/geen buffer en aflopen coulancregelingen van schuldeisers. Door afgelopen coulancregelingen, zullen alle schuldeisers massaal gaan innen. - Armoedeval is te verwachten - Belang van bij- en omscholing neemt toe - Minder deelname aan maatschappelijke voorzieningen vergroot kans op isolement en afnemen sociale cohesie. - Gemeenten moeten niet te specifiek begroten, maar SD-breed. Geldt ook voor financiële afspraken met Rijk. - Zwakke inwoners verzwakken verder, wat tot onveilige situaties kan leiden. <p>Publieke gezondheid: niet-covidbasistaken WPG, maar ook commerciële of anderszins gesubsidieerde activiteiten blijven achter; een integrale aanpak vanuit een gedragen visie op gezondheid van samenleving is snel nodig.</p> <p>Economie: Meer faillissementen in steden en op bedrijventerreinen; werkgelegenheid gaat verloren; aantal werkzoekenden groeit. Mogelijkheden om vanuit bijstand te werken worden kleiner.</p> <p>Cultuur: Tekorten instellingen zullen stijgen. Inzet vrijwilligers (indien open) lastig, want die komen vaak uit een kwetsbare groep.</p> <p>Energie: Waar mogelijk wordt verbinding gelegd met stimuleren economie, zoals investeringsimpuls verduurzamen gemeentelijk vastgoed. Daarin zijn ze wel afhankelijk van beschikbaarheid budgetten. Participatie gepauzeerd of op digitale wijze voortgezet.</p> <p>Veiligheid: Wellicht op weg naar een noodwet COVID-19 die de transitie naar een anderhalvemetersamenleving voorbereidt. Handhaving anderhalvemeter is problematisch.</p> <p>Mobiliteit: nieuw bekostigings-/verdienmodel OV nodig</p> <p>Luchtkwaliteit: wordt beter</p> <p>Lokale democratie: Gemeenteraden blijven op afstand besluiten en vergaderen. Anderhalvemeter-maatregelen bij inspraak en participatie. Experimenten met digitale participatie. Agenda's lopen vertraging op.</p> <p>Informatiesamenleving: Veel criminaliteit speelt zich online af in een anderhalvemetersamenleving. Daarom moet er geïnvesteerd worden in digitale veiligheid. Daarnaast is het belangrijk om aandacht te besteden aan het borgen van toegankelijkheid voor mensen die minder digitaal vaardig zijn.</p>
1 ^e helft 2021	<p>Kwetsbare inwoners: Boeggolf van eerder uitgestelde zorgvraag verwacht.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Schulden stijgen. Wij voorzien een stijging van het aantal uithuiszettingen en afsluiting van Gas, Water en Elektriciteit. Tenzij we dit kunnen temporiseren door vroegsignalering. Het aantal aanvragen schuldhelpverlening blijft stijgen. - Aantal onveilig situaties neemt toe (door suboptimale zorg en begeleiding) <p>Economie: Situatie blijft precair, druk op bijstand hoog. Belang omscholing neemt toe</p> <p>Cultuur: Structurele schade, instellingen vallen om.</p>

	<p>Energie: Herbezien of de randvoorwaarden voor uitvoering van het Klimaatakkoord op orde zijn (haalbaar/betaalbaar, Artikel-2, inzet klimaatakkoordmiddelen op de gemeentebegroting)</p> <p>Omgevingswet: Uitvoering Omgevingswet komt onder druk te staan: er moet meer gebeuren in minder tijd.</p> <p>Media: berekend is dat bij een relatief milde recessie 1 op de 5 lokale omroepen activiteiten zal moeten staken (uitblijven advertentie-inkomsten); dat wordt meer in dit scenario</p>
Langere termijn	<p>Kwetsbare inwoners: Aantal aanvragen schuldhulpverlening structureel hoger dan pre-corona.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er ontstaat (door suboptimale zorg en begeleiding) een grotere groep zeer kwetsbare mensen die meer aangewezen zullen zijn op acute hulp en zorg. - Zorgafhankelijkheid in den brede stijgt - huisvesting van personen met verward gedrag blijft een probleem. Inzet is dat grond aan corporaties wordt gegund voor passende woningen, in wijken met voldoende draagkracht <p>Publieke gezondheid: Onvoldoende personeel beschikbaar voor inhaalacties</p> <ul style="list-style-type: none"> - kwaliteit jeugdgezondheidszorg neemt af; - Minder kwantitatieve en kwalitatieve inzet op vroegsignalering kinderen en jeugdigen. Dit speelt ook in o.a. zorgteams onderwijs, opvoedspreekuren, adviesfunctie AZC's. Hierdoor meer zorgafhankelijkheid jeugd - Te late vaccinaties, grotere kans op uitbraak infectieziekten <p>Economie: Veranderde arbeidsmarkt: met minder winkels in de straat en meer aankopen online. Daardoor is er minder werk bij winkels en meer bij distributiecentra. Werkgelegenheid trekt langzaam aan; druk op bijstand neemt af.</p> <p>Afval: Het behalen van de landelijke doelstellingen restafval zal nog lastiger worden en de kosten voor gemeenten blijven hoger dan begroot.</p> <p>Energie: Voor de lange termijn zal een gesprek moeten worden gevoerd met de leden over de mate waarin de drie randvoorwaarden voor het Klimaatakkoord zijn ingevuld en op welke punten de leden het tempo willen bijstellen.</p> <p>Klimaatadaptatie: Vrees voor ondersneeuwen. In regio's met veel financieel kwetsbare gemeenten blijven de mogelijkheden voor uitvoering dan waarschijnlijk beperkt tot meekoppelen met onderhoud en vervanging.</p> <p>Omgevingswet: Het ambitieniveau van de Omgevingswet zal bijgesteld worden in verband met invloed recessie op gemeenten. De Omgevingswet zal meer gefaseerd ingevoerd moeten worden.</p> <p>Mobiliteit: Minder investeringen in verduurzaming voertuigen. Gevaar dat mensen OV gaan mijden en er nog meer mensen met de auto gaan met een slechte impact op luchtkwaliteit, CO2-uitstoot, klimaat en files, met een slechte bereikbaarheid als gevolg.</p> <p>Media: ook zonder crisis ging het al slecht met de lokale omroepen. De sector en de VNG pleiten gezamenlijk voor een duale bekostiging, waarbij het rijk verantwoordelijk wordt voor de uitkering van een basisbijdrage per omroep, onafhankelijk van het aantal huishoudens in een gemeente.</p>

Luchtkwaliteit: Luchtkwaliteit zal minder prioriteit krijgen of er zullen onvoldoende financiële middelen voor vrijgemaakt kunnen worden.

Lokale democratie: Uiteindelijk zullen gemeenteraden in aangepaste vorm weer fysiek vergaderen. Evaluatie van de besluitvorming in crisistijd levert lessen op voor de lokale democratie.

Informatiesamenleving: Digitalisering is in een maatschappij op afstand ontzettend belangrijk. Er is veel aandacht voor digitale (grond)rechten, bijvoorbeeld over de toepassing van apps bij het bestrijden van het virus. Deze grondrechten moeten goed gereflecteerd worden. Daarnaast moet worden geïnvesteerd in 'menselijk kapitaal', om de versnelde digitalisering in gemeenten te faciliteren en fouten te voorkomen.

4. Gevolgen voor de vereniging

In dit hoofdstuk gaan we in op de gevolgen van de coronacrisis voor de vereniging. Deels voortbouwend op het vorige hoofdstuk richten we ons hierbij vooral op belangenbehartiging: hoe komen we tot standpunten? Hoe richten we de lobby in? Wat verandert er in de inzet voor de verkiezingen voor de Tweede Kamer? Bij welke Rijkstrajecten willen of moeten we nog (meer) bij worden betrokken? En hoe kunnen we voorsorteren op wellicht onvermijdelijke bezuinigingen? Tot slot zullen we kort de gevolgen voor de besluitvorming schetsen.

4.1. Besluitvormingsprocessen

De besluitvorming binnen de VNG is complexer door werken op afstand, maar in de kern gelijk aan de situatie tot maart: strategisch beraad bereidt voor, commissie adviseert en bestuur besluit. Alleen de algemene ledenvergadering zal wezenlijk anders verlopen.

Digitale vergaderingen VNG bestuur en commissies

Vanaf april vergaderen VNG bestuur en commissies digitaal. Het VNG bestuur heeft op 23 april geëxperimenteerd met de volgende opzet:

- Start met deelvergaderingen van groepjes bestuursleden op een belangrijke voorstellen op de agenda (denk aan Klimaatakkoord, financiën, onderkant arbeidsmarkt), waarbij de commissievoorzitter een toelichting geeft
- Vervolg met een plenair deel, waarin wordt teruggekoppeld en besluiten worden genomen

Ook de VNG commissies vergaderen digitaal. Op 23 april vergaderde een deel van de commissies voor het eerst digitaal. Ervaringen van commissies en bestuur worden gedeeld in het commissiesecretarissenoverleg. Een eerste indruk van de aanpak van de commissies:

- De voorwas: in de periode voorafgaand aan de vergadering worden zoveel mogelijk eenvoudige vraagstukken afgehandeld, zodat het aantal besprekpunten in de vergadering beperkt blijft
- Er wordt intensiever met commissievoorzitter en portefeuillehouders binnen de commissie afgestemd in de voorbereiding.

Algemene ledenvergadering

Op 23 april heeft het bestuur besloten om -binnen de kaders van de spoedwet digitale besluitvorming- de ALV van 10 juni om te zetten naar een digitale ledenraadpleging in mei/juni gevolgd door formele vaststelling besluiten in een (extra) eerstvolgende fysieke ALV. De ledenraadpleging beperkt zich tot voorstellen die noodzakelijk zijn voor de continuïteit van VNG-activiteiten en de financiering daarvan. De planning is als volgt:

- 15 mei (vrij): start ledenraadpleging
- 5 juni (vrij): deadline indiening amendementen
- Z.s.m.: voorleggen definitieve voorstellen (waarin amendementen kunnen zijn verwerkt)
- 26 juni (vrij): einde ledenraadpleging en bekendmaking uitslagen

- Medio september: fysieke ALV waarin aangenomen voorstellen in ledenraadpleging worden bekrachtigd.

Mocht het scenario 'opnieuw opslaan maatregelen' (h3) van toepassing zijn, is er nog de optie om geen extra ALV te organiseren, maar de BALV van 27 november te gebruiken voor bekrachtiging van de besluiten. Als deze door dan geldende maatregelen óók niet fysiek plaats kan vinden zullen we binnen de dan geldende wet- en regelgeving een oplossing vinden.

4.2. Lobby en inzet verkiezingen

Korte termijn

De Tweede Kamer heeft het de eerste vier weken alleen over corona-gerelateerde zaken gehad, met een aangepaste vergaderorde. Inmiddels wordt er wel vergaderd, maar over veel minder onderwerpen dan voor corona.

Het kabinet heeft een lijst opgesteld met wetsvoorstellen waarvan zij de behandeling met enige urgentie op wil pakken, voor de zomer. Ook de vaste Kamercommissies vinden manieren om uitgestelde overleggen weer te voeren. Procedurevergaderingen vinden digitaal plaats, wat als consequentie heeft dat ze niet bijgewoond kunnen worden. Deze vergaderingen gaven voorheen veel richting aan de focus van het lobbywerk van de volgende weken, maar nu moet worden teruggevallen op de summiere besluitenlijst die achteraf wordt gepubliceerd. Ook is op deze wijze lastig om inzicht te krijgen in de prioriteiten van verschillende Kamerfracties.

De manieren voor het public affairsteam om enerzijds invloed uit te oefenen op de voorliggende agendapunten van de Tweede Kamer en anderzijds de politieke processen te kunnen monitoren zijn beperkt, doordat vrijwel alle niet-coronagerelateerde onderwerpen nu digitaal of schriftelijk worden behandeld.

Er worden wel afspraken gepland met programmacommissies van de partijen. Hiervoor gebruiken we een iets aangepaste versie van de standpuntennotitie die op 12 maart door het bestuur is vastgesteld.

Lange termijn

De coronacrisis zorgt voor verschuivende panelen. De financieel-economische positie van het land zal enorm verslechteren; er komt een recessie aan en die heeft gevolgen voor de Voorjaarsnota en de Begroting 2021. Het gaat niet meer om leuke dingen voor de mensen maar om het verdelen van leed.

We blijven ons wel positioneren voor de verkiezingen voor de Tweede Kamer, zowel alleen als met de andere koepels. Voor de inzet van de formatie van het nieuwe kabinet betekent dit dat zowel de kernboodschap (in formulering) die is vastgesteld door het bestuur als de houtskoolschets met de koepels (in prioritering) door de coronacrisis zijn achterhaald. Deze worden aangepast.

Het hoofdpunt van de kernboodschap is dat we voldoende middelen nodig hebben en gelijkwaardig interbestuurlijk willen samenwerken:

- rijk, provincies en gemeenten zullen intensiever dan ooit moeten samenwerken om Nederland erbovenop te krijgen

- door keuzes op nationaal niveau nemen de financiële risico's voor gemeenten toe, terwijl de mogelijkheden om daarop te sturen afnemen
- het water staat de lokale overheden nu al aan de lippen
- minder regels, meer geld en meer bevoegdheden voor gemeenten

De kernboodschap is uitgewerkt voor de thema's digitalisering, strijd om de fysieke ruimte en sterke en sociale gemeenten.

4.3. Voorsorteren op bezuinigingen

Zoals in hoofdstuk 2 toegelicht zal er een moment komen waarop de overheidsfinanciën weer op orde moeten worden gebracht. Het ligt voor de hand dat dit op het bordje van het nieuwe kabinet komt. Naar verwachting zullen ombuigingen vooral aan de uitgavenkant van de toekomstige rijksbegrotingen neervallen.

Voor de korte termijn betekent dit voor de gemeentefinanciën dat we moeten bewaken dat niet al in 2020 of in 2021 wordt bezuinigd op overdrachten aan gemeenten of kosten van het macro-economische stabilisatiebeleid bij gemeenten worden neergelegd. Hiervoor is een essentiële rol weggelegd voor het BOFv, waarin de belangrijkste afspraken worden gemaakt.

Voor de langere termijn zijn op 22 april 16 ambtelijke rapporten gepubliceerd in het kader van de brede maatschappelijke heroverwegingen. Deze rapporten zijn pre-corona opgesteld en bevatten zowel investerings- als bezuinigingsopties. We hebben samen met IPO en Unie een reactie aan de Tweede Kamer gestuurd. Doel hiervan was om meteen duidelijk te maken dat het Rijk volstrekt solistisch heeft geacteerd in dit proces.

Op dit moment bekijken VNG-collega's en de door ons aangedragen gemeentelijke experts de rapporten. We hebben ze gevraagd naar een algemene indruk, naar punten die heel goed zijn voor gemeenten en we kunnen gebruiken in onze lobby en naar punten die echt onacceptabel zijn voor onze leden en die we in de kiem moeten proberen te smoren. Deze punten geven we ook mee aan BZK, dat een traject ontwikkelt aan de hand van een dwarsdoorsnede die ze hebben gemaakt met daarin de gevolgen van de bmh-rapporten voor de decentrale overheden.

De totstandkoming van de bmh-rapporten is hoogambtelijk besproken tijdens de stuurgroep IBP+ van 14 april. Aan de hand van de ervaringen van één van de gemeentelijke experts, is daar besproken hoe het kan dat gemeenten, provincies en waterschappen nauwelijks zijn betrokken. Afgesproken is dat dit bij een eventuele uitwerking van de rapporten anders zal zijn. Voor ons is het belangrijk om op naleving van deze afspraak gespitst te zijn.

4.4. Betrokkenheid VNG bij coronatrajecten

Op dit moment is er als gevolg van de (maatregelen) in het kader van de Covid-19 uitbraak sprake van een bestuurlijke crisissituatie waarin een combinatie van GRIP 4 en GRIP rijk bestaat met de Wet Publieke Gezondheid als aanvullend kader.

De crisismaatregelen hebben grote maatschappelijke effecten, zowel binnen de crisis als “straks” na de crisis. Maatschappelijke effecten waar gemeenten nu en straks mee te maken hebben, als overheid dicht bij burgers. De afgelopen weken is duidelijk geworden dat de afwegingen rondom op- en afschaling van de maatregelen verder (moeten) gaan dan alleen afwegingen op basis van de volksgezondheid en de veiligheid. Afwegingen die verder gaan dan rol van gemeenten als onderdeel van de veiligheidsregio's bij het uitvoeren/handhaven van de noodverordening.

Naarmate de crisis langer duurt we gaan naar een periode van “afschaling” of “transitie” moet er ook meer en vaker besloten worden, waarbij breder afwegingen en meer partijen in beeld komen. Zowel bij de vraag OF, voor WELKE verschillende sectoren en HOE er meer ruimte komt (versoepeling maatregelen) komen daarbij ook belangen en vragen van/voor gemeenten in beeld. Het is belangrijk om aan tafel te zitten bij relevante protocollen voor de versoepeling in de verschillende sectoren.

Maar de vraag werpt zich op of we ook niet meer in een situatie komen waar we ook aan belangenafweging en meer bestuurlijke positionering moeten denken. De vraag of en onder welke voorwaarden de horeca en of bioscopen weer opengaan en of dat eerder of later moet dan dat contactberoepen weer worden opgestart is niet alleen een (technische) volksgezondheidsvraag of vraag met gevolgen voor de openbare orde. Hier zitten ook economische en sociale aspecten aan, die voor gemeenten grote gevolgen hebben. Waar gemeenten belangen in en een mening over hebben.

Uiteraard kunnen we daarvoor de “normale” departementale lijnen benutten (dat gebeurt ook al). Maar in de snelle en strakke besluitvorming binnen de crisisstructuur is dat redelijk “ver van het vuur”. Ook is duidelijk dat normale bevoegdheden nogal eens worden doorkruist, waarbij bevoegdheidsdiscussies tussen de NCTV als coördinerend binnen de crisisstructuur en bv EZ en/of BZK als inhoudelijk verantwoordelijke departementen ontstaan. Ook dan is een meer eigenstandige positie dicht bij de besluitvorming in de crisisstructuur verstandig.

4.5. Actualiseren Gemeenten 2024

Tijdens de algemene ledenvergadering van 2019 in Barneveld is Gemeenten 2024 vastgesteld als strategie voor de vereniging. In het stuk staan de belangrijkste opgaven voor gemeenten en vereniging benoemd. Die opgaven verdwijnen niet als de acute coronacrisis is verdwenen. Maar ze zullen wel in een andere context spelen, met veranderde prioriteiten, tijdspaden en financiële mogelijkheden.

Vorm en wijze van de herziening liggen nog niet vast. Het is niet logisch om een herziening middenin de crisis vorm te geven. Een logisch stuk om voortschrijdend inzicht een plek te geven is de kadernota/ VNG-Agenda en daaropvolgende jaarplannen 2021. Hierbij zullen we zo veel mogelijk ledenbetrokkenheid organiseren.

5. Bijlage

1. Overzicht per beleidsterrein